

מבצע מיוחד!
ניתן לעשות מנוי על קונטרס
'לקראת שבת'
למשך שנה
ב \$ 188 בלבד
4148-675-347

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תקכה
ערש"ק פרשת וישב ה'תשע"ו

איך הותרה תמר ליהודה?

היינו כחולמים - עבודה הדומה לחלום

פלוגת הראשונים ביעבור ועל יהרג

"ניקוי יבש" בעבודת השי"ת

פְּתַח הַדָּבָר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת וישב, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקכה), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, עוד בשנה זו, שמיוחדת בזה שנצטוינו בה "הקהל את העם האנשים הנשים והטף למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלוהיכם, ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בכרכת שכתא טבא,
מכון אור החפירות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אוריינתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן העניינים

כה לקראת שבת

...אברהם אבינו התמסר בממונו בגופו ובנפשו לפרסום אלקותו יתברך בעולם, וההשגחה העליונה מושיבה אותו במאסר.

אברהם אבינו יושב במאסר עשר שנים וההשגחה העליונה פודה אותו תוך נצחון עולמי, כלומר, כל העולם יודע מכך, ומגאולתו של אברהם אבינו נוצר עם ישראל.

...מאסרו של אברהם אבינו היה כדי שיפתח את הצינור של מסירות נפש על אלקות. מאסרו של הרבי [אדמו"ר הזקן] היה כדי שיפתח את הצינור של מסירות נפש על עבודת ה' על פי תורת החסידות.

כדי לפתוח שערי חב"ד זקוקים למסירות נפש בפועל

הבעש"ט נ"ע אמר לפני הסתלקותו שהיתה לו ברירה שיהיה אצלו כמו שהיה באלהו הנביא "ויעל אליהו בסערה השמים", אלא שאין הוא רוצה לוותר על מה שכתוב "כי עפר אתה ואל עפר תשוב".

לרבי, שבו בחרו מלמעלה לפרסם תורת הבעש"ט נ"ע בדרכי חב"ד, ניתן הכוח מלמעלה לפתח בבני ישראל כוחות הנפש חכמה בינה דעת, לעשותם כלים לאלקות. הרבי היה צריך לעבור כל דרכי העבודה.

כדי לפתוח שערי חב"ד, שיאירו את הלב בעבודה בפועל, זקוקים למסירות נפש בפועל, כפי שמוסבר הענין באריכות בחסידות, מסירת נפש - מסירת הרצון, את הכוח למסירות נפש על עבודה - הרבי הוא שפתח את הצינור לכך.

כשמתעמקים בפנימיות ענין המאסר והגאולה - מתפתחות השכלות השגות והבנות, אילו דרכי עבודה פתח ענין זה.

יתן השי"ת לנו ולכלל ישראל מוח וכווח ללכת בדרכי עבודת השי"ת שכ"ק מורנו ורבנו פתח במסירות נפשו בשמחה ובטוב לבב בגשמיות וברוחניות בזכות כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ויקויים: יפוצו מעינותיך חוצה וייתי מלכא משיחא במהרה בימינו, אמן.

(תרגום מלקושי דיבורים ח"א פה, כ-פו, א, צו, א-ב - לקושי דיבורים המתורגם ח"א עמ' 113-115. 127-126)

ה. מקרא אני דורש.....

איך הותרה תמר ליהודה?

מדוע גרם יהודה לתמר להמתין כ"בית אביה" אם בין כך לא רצה שבנו ישאנה? / כיצד המשיך יהודה בנישואיו לתמר גם אחרי שנודע לו שהיא "שומרת יבם"? / גדר "קטלנית" שחל על תמר

(נ"פ לקושי שיחות ח"ה עמ' 185 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

היינו כחולמים

בשעת ה"חלום" מדבק עבודת ה' ואהבת עולם הזה - בחדא מחתא / עבודת ה' היא אמתית - אף כשממשיך מיד בענייני עוה"ז / מעלת ה"חלום" - אפשר "לחטוף" ענייני עבודה נעלים / הדרך "להתעורר" מן ה"חלום"

(נ"פ לקושי שיחות ח"א עמ' 85 ואילך, תורת מנחם ח"ג עמ' 254 ואילך)

י"ד. פנינים.....

דרוש ואגדה

טז. חידושי סוגיות.....

פלאגתת הראשונים בדין דיעבור ואל יהרג

יביא מה שנחלקו הרמב"ם והתוס' בדין דיהרג ועל יעבור, אי מותר לאדם למסור עצמו למיתה בשאר עבירות, ויתלה זה בהא דאיפליגו רש"י והרמב"ן במעשה דיוסף; יבאר דלרש"י הוא תימה מה שיוסף סיכן קיום המצוה עצמו, אלא שהוא מגדר קידוש שמים בשעת השמד; יוכיח דאף בחנוכה הוא מגדר זה, דמסרו עצמם לא רק לשם המצוה עצמה.

(נ"פ לקושי שיחות ח"ה עמ' 169 ואילך)

כב. תורת חיים.....

'ניקוי יבש' לנשמה

כג. מעשה רב.....

'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי'

כד. דרכי החסידות.....

מסירות נפש כדי לפתוח שערי חב"ד

הרבני החסידות

שיחות כ"ק ארמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבנ"מ זי"ע
ואגרות קדשו בענייני עבודת השי"ת

מסירות נפש כדי לפתוח שערי חב"ד

כדי לפתוח שערי חב"ד, שיאירו את הלב בעבודה בפועל, זקוקים למסירות נפש בפועל, כפי שמוסבר הענין באריכות בחסידות, מסירת נפש - מסירת הרצון, את הכוח למסירות נפש על עבודה - הרבי הוא שפתח את הצינור לכך

◇ ◇ ◇

מאסרו של הרבי פתח את הצינור של מסירות נפש על עבודת ה' בדרך החסידות

מאמר החכם אומר: "העבר מלמד ההוה ומורה דרך העתיד". מה שאירע בעבר הוא המורה המסביר את ההוה, כלומר את מה שמתרחש בהוה, והוא גם מורה הדרך למה שיהיה.

הרבי [אדמו"ר הזקן] מפרסם תורת הבעש"ט בעולם, נוסע ומקים קהילות חסידיות, אלפי יהודים הופכים לחסידים ועשרות ערים נמשכות לתורת החסידות, וההשגחה העליונה מושיבה את הרבי במאסר.

המאמר האמור שהעבר מלמד את ההוה, יכולה לתת לנו הבנת מה בכללות ענין מאסרו של הרבי [שהביא לגאולתו ב"ט כסלון].

הגמרא אומרת, עשר שנים נחבש אברהם אבינו (ב"ב צא, א). אברהם אבינו יושב במאסר על שהוא מפרסם אלקות.

אברהם אבינו מפרסם אלקות בעולם, "ויקרא שם בשם ה' אל עולם - מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב".

מקרא אני דורש

איך הותרה תמר ליהודה?

מדוע גרם יהודה לתמר להמתין ב"בית אביה" אם בין כך לא רצה שבנו ישאנה? / כיצד המשיך יהודה בנישואיו לתמר גם אחרי שנודע לו שהיא "שומרת יבם"? / גדר "קטלנית" שחל על תמר

◇ ◇ ◇

א. מעשה יהודה ותמר, המסופר בפרשתנו, מעורר לכאורה הרבה קושיות ותמיהות. [ולדוגמא, התמיהה הפשוטה: כיצד הכשילה תמר את יהודה במעשה שהוא אסור מכמה צדדים, שהרי תמר היתה שומרת יבם לשלה, וגם לולי זאת היתה כלתו של יהודה! ולאידך, אם נמצא טעם לבאר שהמעשה היה מותר, למה צוה יהודה כשנודע לו על כך - "הוציאוה ותשרף"?]

ומצד שלישי, למה כשנודע ליהודה שהיא תמר - חזר וביטל את דין השריפה? ובתירוץ הקושיות האריכו המפרשים באופנים שונים, כשיסוד הסוגיא תלוי בחקירה הידועה - האם השבטים הקפידו לשמור את מצוות התורה (כהאבות) ובהמסתעף מזה; אמנם כאן יתבאר בעז"ה רק פרט אחד בענין הפרשה - והוא: בירור גדר "שומרת יבם" שהיה אצל תמר, לפי "פשוטו של מקרא". [נועד חזון למועד לברר ולדון ביתר הפרטים שבסוגיא זו. - וראה לקוטי שיחות חל"ה ע' 184. ושי"נ].

ב. הנה מצות יבום מפורשת היא בתורה: "כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם ובן

אין לו, לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר, יבמה יבוא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה" (תצא כה, ה).

ומפשט הפרשה משמע להדיא, שיהודה ובני משפחתו שמרו על מצוה זו של יבום. כלומר: גם את"ל שיהודה לא שמר על כל תרי"ג המצוות (וכנ"ל, שיש בענין זה שקו"ט וכו'), הרי מצוה זו של יבום כן היתה מוחזקת בידו. וכפי שאמר לבנו אונן, לאחר מיתת אחיו ער: "בוא אל אשת אחיך ויבם אותה" (לה, ח).

אמנם לאחר מיתת אונן, כאשר היתה מצות היבום מוטלת על שלה, האח השלישי, סירב יהודה לתת לו לקיים את המצוה ואמר לתמר: "שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני" (לה, יא). ומפרש רש"י, שבאמת לא היה בדעתו של יהודה לתת לשלה לייבם את תמר לעולם (גם כשיגדל), אלא "דוחה היה אותה בקש"; והטעם מפורש בהמשך הכתוב: "כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו", יהודה חשש שאם ישא אותה שלה ימות גם הוא על ידה, כשם שמתו אחיו הקודמים (וכפירוש רש"י: "מוחזקת היא זו שימותו אנשיה").

אך יש להבין (וכקושיית הרמב"ן): אם יהודה לא רצה שבנו שלה ייבם אותה לעולם – למה הטעה אותה ואמר לה "שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני"? למה גרם לה להמתין לחינם, ולא נתן לה לעשות כרצונה ככל אשה פנויה?!

ובפשטות משמע, שהוא מצד האיסור של "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". כלומר, אמנם יהודה לא רצה שבנו שלה ייבם אותה, אך לאיך כיון שחל עליה דין "שומרת יבם" הרי היא אסורה לסתם אדם מן השוק, ולכן צוה עליה להמתין כך ולא להינשא "לאיש זר" (וכ"פ בגור אריה. וראה גם משכיל לדוד).

אך לפי זה אינו מובן:

בהמשך הפרשה, לאחר כל המעשה – כאשר נודע ליהודה שהיא מעוברת ממנו, הודה ואמר "צדקה ממני, כי על כן לא נתתיה לשלה בני", והכתוב מספר ש"לא יסף עוד לדעתה" (לה, כו). ורש"י מפרש (בא' הפירושים), ש"לא פסק" – כלומר: יהודה המשיך לנהוג בה מנהג איש ואשתו.

ולכאורה, אם יהודה שמר על מצות יבום ועל איסור יבמה לשוק, ולכן צוה עליה "שבי אלמנה בית אביך", שלא תינשא "לאיש זר" – איך זה "לא פסק" והמשיך להיות עמה גם לאחר שנודע לו שהיא אסורה עליו מדין "שומרת יבם" (לש"ה)?!

ג. והנה, הראשונים חידשו (רמב"ן לה, ח. רד"ק לה, כד. דעת זקנים מבעלי התוספות לה, כו. ועוד), שאז היה המנהג שיבום מתקיים לא רק על ידי האח, אלא גם על ידי האב. ולכן היתה תמר מותרת ליהודה, כי לפי מנהג זה היה גם הוא יכול לייבם אותה, בתור אביו של אונן המת.

אבל דבר זה, שגם האב היה מייבם ונושא אשת הבן, חידוש גדול הוא. ולא נמצא זה

אך במשך הזמן, כיון שמשמשים בה גם לעניני העולם, היא מתקמטת כשמשמשים בה לא למה שהקב"ה רוצה, ויתכן שנדבק בה אבק או כתם, כשלא עושים ח"ו מצוה שצריך לעשות, או שח"ו עוברים עבירה שאסור לעשות.

המשא של תורה מנהיך את הנשמה

מלמדת אותנו התורה, שאף על פי כן, ח"ו לא יאבדו את התקוה לנקיון הנשמה והתאמתה לחיים האנושיים היהודיים. אלא יש להכניס אותה לטמפרטורה "חמה", כלומר "לחמם" אותה בחום התורה ומצוות, ש"תתבשל" בזה ותהי' לה בזה חיות. החום צריך להיות לח, שתהי' לה לחלוחית ודביקות לכל הדברים שבקדושה, שאת זה ניתן לפעול בעצמו ע"י תפילה לבבית, שעל כך נאמר: שפכי כמים לבך; וע"י לימוד לבבי, כמו שכתוב: הוי כל צמא לכו למים, אין מים אלא תורה.

לכך יש [להוסיף] ולערב דברים שונים: לתת צדקה, לשמור כשרות ומצוות אחרות, שע"י זה הנשמה חוזרת ונעשית נקי' לחלוטין. ואם מניחים עלי' משא של תורה, אף שנדמה שזה נטל, הרי לא זו בלבד שאינו פוגע בדבר, אלא מגהיך אותו, כל דבר במקומו, בצורתו ותבניתו המתאימה. כלומר, שע"י תורה ומצוות הנשמה נעשית מה שהיא צריכה להיות.

אסיים בברכה לאריכות ימים ושנים טובות לו ולזוגתו תחי', שהי' לכם הרבה נחת יהודי מכל ילדיכם שיחיו.

(תרגום מאנ"ק ח"ד עמ' שלד)

'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי'

פעם שא"ז את הגאון הרגונוצ'ובי אודות קבלת תלמידים מצטיינים בלבד למוסד הינוך, דמכיון שאין יכולים לקבל אלא מספר מפורים של תלמידים, הרי כדאי לקבל רק את המצטיינים ולא את השאר.

גער הגאון הרגונוצ'ובי בשו"א"ים וכתב להם שזהו היפך הדין (ראה שו"ת צפנת פענח ח"ב סי' יז).

אחד הטעמים לזה הוא שהרי אמרו רז"ל (תנא דבי אליהו רבה פכ"ה) שכאו"א מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי יצחק ויעקב, כלומר, שכל אחד ואחד מישראל בלי יוצא מן הכלל אפשר שיגיע למעלת האבות. ולכן צריך לקבל את כל התלמידים, כי מי יודע אולי ילד זה דוקא יגיע למעלה עליונה ביותר.

וזהו ענינו האמיתי של בית חינוך, לחנך את כל ילדי ישראל שיגיעו למעלת האבות. והכח לדבר ניתן למעלה לכל מנהל ומחנך, וכל-שכן וקל-וחומר רב ומורה הוראה בקהילה, להשפיע על כל אלה הנמצאים תחת השפעתם, שינצלו את כל הכוחות שלהם על הצד היותר נעלה.

(ע"פ שיחת י"א ניסן תשל"ד – שיחות קודש תשל"ד ח"ב עמ' 14)

בשום מקום בתנ"ך, במשנה, בגמרא וכו'. ולכן לא מסתבר לפרש כן בדרך הפשט, עכ"פ אליבא דפירושו רש"י עה"ת - שהרי חידוש גדול כזה היה צריך רש"י לפרש ולהודיע, ולא לסתום.

והדרא קושיא לדוכתא: כיצד (אליבא דרש"י) יהודה "לא פסק" מלהיות עם תמר אשתו - גם לאחר שהתברר שהיא "שומרת יבם" לשלה?

ד. ונראה לבאר, שבדרך הפשט - דרכו של רש"י בפירושו עה"ת - קושיא מעיקרא ליתא:

ב"פשוטו של מקרא", האיסור "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" הוא תוצאה של המצוה החיובית "יבמה יבוא עליה". כלומר: כיון שיש מצוה על היבם ליבם אותה, לכן אסור לה להינשא לאיש אחר, מלבד יבמה.

אמנם בענייננו, היה אסור לשלה לייבם את תמר, כיון שהחזקה כקטלנית, לאחר שמתו על ידה שני אחיו (ער ואונן); וכיון שכן, הרי לא חל עליה דין "שומרת יבם" כלל, ופקע מעצמו גם האיסור של "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר", כיון שבלאו הכי אין ביכולתה להתייבם.

ומעתה מתורץ בפשטות מדוע יהודה "לא פסק" מלהיות עמה גם לאחר שנודע שהיא תמר - כיון שלא היה עליה דין "שומרת יבם" בנוגע לשלה, ולכן היתה פנויה לכל אדם.

ה. ואף על פי כן אמר לה יהודה בתחילה, לאחר מות אונן: "שבי אלמנה בית אביך", ולא נתן לה להינשא לשוק - [לא בגלל הדין של "שומרת יבם", שפקע מעצמו (בדרך הפשט) כיון שבלאו הכי אין שלה יכול לייבמה, אלא] בגלל היותה קטלנית, ולכן לא רצה שתינשא עם כל אדם שהוא, שלא ימות על ידה.

ואף שבכתוב מפורש "כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו", שמשמע שיהודה חשש דוקא על שלה, בגלל היותו אחיהם של ער ואונן - הרי זה רק כדי להדגיש יותר את הטעם של אי נתינתה לשלה, בתור אח שאצלו החשש יותר חזק; אבל עצם החשש קיים גם בנוגע לסתם אדם מן השוק.

[ומדויק בלשון רש"י עה"פ, שמעתיק התיבות "כי אמר פן ימות" ומפרש "מוחזקת היא זו שימותו אנשיה" - היינו, שהחשש הוא בנוגע לכל איש שינשא עם אשה זו, ולא רק בנוגע לאחים; ולכן גם לא העתיק רש"י את סיום הכתוב "גם הוא כאחיו", כי תיבות אלו הם ענין נוסף, שמצד היותו אחיהם של המתים הרי החשש אצלו הוא ביתר שאת - אבל עצם הענין קיים גם ביחס לכל אדם].

ו. וזהו גם מה שמספר הכתוב על יהודה, שהטעם שבא על תמר הוא "כי לא ידע

תורת הימים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

'ניקוי יבש' לנשמה

בקשר לביקורו אצלי רצוני להביע ברכתי שנית שהוא זוגתו שתחי' יאריכו ימים ושנים טובות.

שנים ארוכות וטובות באמת, משמען אצל יהודים כאשר ממלאים אותן, מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף, בפעולות טובות; דהיינו כאשר ממלאים את הימים והשנים בפעולות הקשורות בתורה ומצוות, המבטאים במעשים בפועל את שלושת האהבות, אהבת ה', אהבת התורה ואהבת ישראל. חיים כאלו מביאים הצלחה וברכה הן בבית הפרטי, והן בכיתם של הילדים והנכדים שי'.

לפי מה שאמרתי לו בע"פ, כ"ק מורי וחמי אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מסר פעמים רבות פתגם של הבעל שם טוב, שמכל דבר שיהודי רואה או שומע, עליו ללמוד מוסר השכל איך לעבוד את ה'. מובן מאליו שגם מעיסוק תמידי [של מקבל המכתב. המו"ל] יש ללמוד.

כביסה או בגד לפני לבישתו הוא נקי לחלוטין ומגוהץ למשעי, והכל נמצא במקום המתאים. אבל כאשר לובשים אותו במשך זמן, זה [הבגד] נהי' מקומט, או מאובק או מוכתם. אעפ"כ, לא צריך לזרוק כביסה או בגד כזה, אלא מוסרים אותו למכבסה או לניקוי [יבש].

בעל המכבסה מכניס את הבגד לכלי או למכונה, שם יש טמפרטורה חמה או לוהטת, מים חמים, וכן כימיקלים שונים או סבון, שכל זה מסיר את האבק ואת הכתמים, ואחר כך מגהצים אותם ע"י שמניחים עליהם משא או מכבש, או-אז אפשר שוב ללבוש את הבגד.

אותו דבר הוא עם נשמה יהודית. כאשר הקב"ה נותן ליהודי את נשמתו, הן איש הן אשה באופן זהה, הנשמה נקי', מגוהצת ומתאימה לכל אחד, כפי שאנו אומרים כל יום בברכות השחר: נשמה שנתת בי טהורה היא.

כי בלֵתוּ היא" (לח, זט) – שאין הכוונה בזה לַאִיסוּר "בלֵתוּ" [וראיה פשוטה לדבר – אם יהודה חשש לאיסור כלתו, איך המשיך אחר כך להיות עמה ו"לא פסק"?], אלא פשוט: אם היה יודע יהודה שהיא כלתו, הרי היה ירא לבוא עליה מִחֲשֵׁשׁ שִׁימוֹת עַל־יְדָה!

אמנם לֵאחֶר שִׁכְבֵּר בֵּא עֲלֶיהָ יהודה (כאשר "לא ידע" שהיא היא) וראה שנתעברה ממנו ולא ניזוק כלל, שוב התברר ליהודה שאינה קטלנית (ואז התברר שזה שער ואונן מתו הוא מצד חטאם ולא באשמתה) – ולכן "לא פסק" מלהיות עמה, כי התברר שאין עוד סכנה בדבר, ויצאת מכלל קטלנית.

ז. אמנם עדיין יש להקשות, דממה נפשך:

אם התברר עתה שאינה קטלנית, הרי חוזרת לַמְקוֹמָה מצות היבום המוטלת על שלה, כי כל זה שהתבטלה מצות היבום הוא בגלל היותה קטלנית (כנ"ל); ואם כן, שוב צריכה היא להתייבם על ידי שלה, ועדיין היא אסורה ליהודה מדין "שומרת יבם" ("לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר")!

ויש ליישב, שאמנם עצם החשש דקטלנית היה קיים בנוגע לכל אדם (כנ"ל בארוכה), אבל בכל זאת הרי זה ביתר שאת כשמדובר על אחיהם השלישי של שני המתים, וכפי שהדגיש יהודה בדבריו "פן ימות גם הוא כִּאֲחִיו"; ולכן, גם לאחר שהתברר שאינה קטלנית בנוגע לַיהוּדָה (ולכל אדם), הרי עדיין לא יצאת מחשש קטלנית בנוגע לַשָּׂה גוֹפֵא, בהיותו אחיהם של ער ואונן, ואם כן עדיין הוא אסור לייבמה, ושוב נשארת היא בהיתרה ליהודה. וק"ל.

הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם", "כהניך הקדושים", "בני חשמונאי הכהנים דלכאורה יש לדייק בזה, האם יש נפק"מ בזה שההצלה היתה "על ידי כה-ניך הקדושים", "בני חשמונאי הכהנים הגדולים"?

ויש לומר, שבזה מודגש שההיתר למס"נ כזו אז, ועד באופן של יציאה למלחמה גלוי נגד היוונים (לא רק מסירת נפש לקיים המצות), הוא מחמת זה שהיו ומטעם זה גופא נעשו לאבותינו תשו-עות נסים ונפלאות, כיון שבכח הכהנים הקדושים והגדולים הגיעו במסירת נפש שלהם למעלה מהגדרת הטבע.

בנינים

עיונים וביאורים קצרים

איך נפטרה תמר מעונש מיתה?

ויאמר יהודה הוציאה ותשרף

בתו של שם היתה שהוא כהן, לפיכך דנוה בשריפה (לח, כד. רש"י)

הקשה הרמב"ן הרי "בת כהן אינה חייבת שריפה אלא . . . ארוסה או נשואה", אך תמר פנוי' היתה, וא"כ מדוע דנוה בשריפה. כן יש להקשות, דמצינו שאחרי שנתברר שתמר הייתה מעוברת מיהודה נפטרה מעונש שריפה. וטעמא בעי, אם דינה בשריפה, איך נפטרה מהעונש?

ויש לומר הביאור בזה:

זה שדנו את תמר לשריפה לא הי' מפני דין התורה שחייבה בת כהן שזינתה בשריפה שהרי לא ניתנה תורה עדיין, אלא דין מיוחד שהי' גם אצל האומות, ש"גדרו עצמן מן העריות" (פרש"י וישלח לד, ז). ו"גדרו עצמן" באופן כזה שהפריץ את הגדר יתחייב מיתה, וכמו שמצינו שמפני זה נתחייב שכס מיתה (ראה האריכות בזה במקור הדברים, ויש"י).

וכמו שבעריות בכלל הי' עונש מיתה להפריץ בזה, כן הי' אצלם חומר מיוחד ל"בת כהן", שאם זינתה – דינה בשריפה. ובמילא אין לשאול מדוע נתחייבה בשריפה אם לא הייתה ארוסה, כי אצל האומות לא מצינו שדין "בת כהן" הוא רק בארוסה ונשואה.

ועפ"ז מבואר גם מדוע נפטרה מהעונש כאשר נודע שנתעברה מיהודה, כי, אצל האומות פריצת גדר העריות הייתה רק אם הפקירה עצמה לזנות, כמו שפירש רש"י עה"פ "הכזונה יעשה את אחותנו" – "הכזונה – הפקר" (וישלח לד, לא). וע"כ, בתחילה כאשר החשיבו את תמר כמופקרת לזנות דנוה לשריפה, אך כאשר נודע שנתעברה מיהודה ולא הייתה מופקרת – נפטרה מעונש מיתה.

(ע"פ לקושי שיחות ח"ה עמ' 185 ואילך)

חלומותיו של יוסף

ויחלום יוסף חלום . . . ויהלום עוד חלום אחר

(לז, ה-ט)

בפתרון חלומות פרעה אמר יוסף "ועל השנות החלום אל פרעה פעמים, כי נכון הדבר מעם האלוקים וממהר האלוקים לעשותו".

והקשה בחזקוני, "והלא חלומותיו של יוסף עצמו נשנו, ולא נתקיימו עד לאחר עשרים ושתיים שנה"? וכן הקשו גם בריב"א וברשב"ם. ותירצו באופנים שונים.

ויש לבאר בפשטות:

שני חלומותיו של פרעה הראו על אותו מאורע, וממילא זה שנשנה החלום פעמיים הוי סימן שהמאורע ייתקיים במהירות.

משא"כ חלומותיו של יוסף רמזו לשני מאורעות שונים. החלום הראשון בו השתחוו רק אלומותיהם של אחיו לאלומת יוסף רמז לזמן בו השבטים בלבד השתחוו אל יוסף, לפני שהגיעו יעקב ובניו למצרים. והחלום השני בו גם השמש והירח (נוסף ל"א הכוכבים) השתחוו ליוסף, רמז לזמן שגם יעקב ובלהה השתחוו ליוסף.

ועפ"ז נמצא שהחלום לא נשנה פעמיים, אלא היו שני חלומות שונים, ואין כאן סימן שיתקיימו במהירות. וק"ל.

(ע"פ שיחת מוצאי זאת חנוכה תשמ"א)

שינצחו, ולא שייך לומר שהיו חייבים בזה ע"פ דין. דאף את"ל שהליכה למלחמה בכלל אינה בגדר מס"ג, כיון שזהו תוכן כל מלחמה, שמעמידים א"ע בסכנה (וא"כ בזה גופא שהתורה התירה הליכה למלחמה (אפילו מלחמת רשות) הופקע דין מלחמה מדיני מסירת נפש²⁰), מ"מ, באופן זה, שאין מקום כלל בטבע שינצחו, הוי סכנה ודאית, ולכאורה אין היתר לצאת למלחמה כזו²¹.

אלא שאצל בני חשמונאי היתה מסירת נפש בלי מדידה ושיעור, ובמילא הלכו במסירת נפש גם בענינים שע"פ חיובי התורה אין מקום לזה, כנדוד"ד, שיצאו למלחמה (לסכנה ודאית) נגד היוונים [נוסף על עצם קיום מ"ע דמילה וחודש, להדיעות שלא אמרו יהרג ואל יעבור אלא לעבור על מצות ל"ת ולא אם גזרו לבטל מצות עשה, כנ"ל].

ועפ"ז יש לבאר מה שאומרים בנוסח "הנרות הללו", שהתשועות הנסים והנפלאות היו "על ידי כהנין הקדושים", וכן מדייק הרמב"ם (בהל' חנוכה שם ה"א) "עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם מידם והצילים וגברו בני חשמונאי הכהנים

²⁰ ראה מנ"ח מצוה תכה. אבל ראה חמדת ישראל קונטרס נר מצוה אות צה מה שמבאר בדברי הרמב"ן דחשיב מצוה לשאול באו"ת גם במלחמת מצוה. ואכ"מ.

²¹ ובמכ"ש מ"ש הרלב"ג שופטים במלחמת גדיעון נגד מדין (סוף פ"ט ואילך, בתועלת התשיעי), "הוא להודיע שראוי למי שיתחיל במלחמה עם מי שתקיף ממנו שיעשה דבריו בחכמה רצה לומר שאם לא יתבאר לו שינצח לא ימסור עצמו לסכנה ולזה תראה ששאל גדיעון את שינצח אויביו קודם שיתיר עצמו להלחם עמהם כו".

שני כשמלכו יון גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות ופשטו ידם בממונם ובבנויה תיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות וצר להם לישראל מאוד מפניהם ולחצום לחץ גדול". והנה מפשטות לשונו נראה שדינו של מצב ימי חנוכה הוא כשעת גזירה, שכתב הרמב"ם בהל' יסודי התורה (פ"ה ה"ג), שהחילוקים בין שאר מצות וג' העבירות; בפרהסיא או בצנעה וכו' – הם רק שלא בשעת השמד, "אבל בשעת השמד¹⁹, והוא שעומד מלך רשע כנבוכדנאצר וחבריו ויגזור שמד על ישראל לבטל דתם או מצוה מן המצות, יהרג ואל יעבור אפילו על אחת משאר מצות". ולפ"ז נמצא שאז היו ישראל חייבים למסור נפשם, ובפרט שנוסף על הגזירות על מילה שבת וחודש (כמובא בכמה מקומות (מגילת אנטיוכוס)) אמרו "כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל" (ראה ב"ר פ"ב, ד. פמ"ד, יז. ויק"ר פ"ג, ה. ועוד).

אבל יש מקום לעיון בזה, דאע"פ שבשעת שמד "יהרג ואל יעבור" בכל אופן – הרי זהו רק שאם כופים אותו לעבור על מצות התורה חייב למסור נפשו ולא לעבור; אבל לכאורה אין לומר שיש חיוב לצאת במלחמה נגד המלכות הרשעה שגזרה גזירות אלה.

ועוד זאת: בנדוד"ד הרי בני חשמונאי היו מעטים נגד רבים וחלשים נגד גיבורים (נוסח ועל הנסים), שע"פ טבע אין מקום

¹⁹ לפנינו ברמב"ם "הגזירה" במקום "השמד". אבל בכ"י התימנים ועוד "השמד".

גינה של תורה

היינו כחולמים

בשעת ה"חלום" מדבק עבודת ה' ואהבת עולם הזה – בחדא מחתא / עבודת ה' היא אמתית – אף כשממשיך מיד בענייני עוה"ז / מעלת ה"חלום" – אפשר "לחטוף" ענייני עבודה נעלים / הדרך "להתעורר" מן ה"חלום"

תחילת וסיבת השתלשלות הדברים דירידת יוסף למצרים, ואחר כך ביאת יעקב והשבטים מצרימה, וגלות מצרים משך רד"ו שנה, הרי התחיל כל זה בחלומות שחלם יוסף וקנאת אחיו כמסופר בפרשתנו, וגם לאחר מכן כשכבר נמכר יוסף מצרימה, הנה הסיבה לירידת כל בית יעקב מצרימה הייתה מחמת הרעב שגם הוא החל לאחר חלומות פרעה שפתרם יוסף.

כל דבר ודבר הקורה בעולם הרי הוא ב"השגחה פרטית" מאתו ית', וממילא מובן אשר החלומות שהם סיבת הגלות קשורים המה ושייכים לעניין הגלות ומהותה.

ויש לבאר מהות החלום בדרך הפנימיות, ואזי יתברר כיצד עניין החלום מבטא את מצב עבודת ה' בזמן הגלות שעליה נאמר "היינו כחולמים"¹⁷, ומביאור זה ילמד האדם הוראה בעבודתו במשך זמן הגלות, וכפי שיתבאר.

לקראת שבת

יט

את שלום אחיך ואת שלום הצאן", אלא העיקר הוא "והשיבני דבר", וא"כ הוא תימה, מה מקום יש לילך במקום הציווי "והשיבני" לא יתמלא ולא יקיים כלל המצוה שבזה¹⁵.

ד

יסיק דגדר מה שמסר עצמו יוסף למיתה הי' מגדר קידוש שם שמים ולא למצוה פרטית

ולכן לא איכפת לי' שמא לא יתקיים הציווי, כי המס"נ במצב זה הוא בשביל קידוש השם כנ"ל.

ה

יוסיף דהוא ע"ד מה שמצינו בחנוכה, דבשעת השמד מסרו עצמם לא רק על מנת המצוה

ויש להוסיף, שגם אופן מסירת נפשו של יוסף הנ"ל (שלא הי' חייב בזה ע"פ דין, ועוד זאת שהי' למעלה מכל חשבון) מצינו בחנוכה:

כתב הרמב"ם בריש הל' חנוכה "בבית

(17) ויעקב חזר להוכיחם ע"ז בפ' ויחי מט, ה ואילך.

(18) ולהעיר שגם בפועל, ע"י הליכת יוסף אליהם, נתוספה הדגשה בגודל החיוב דכיבוד או"א, שהרי זה שיוסף הי' פרוש מיעקב עשרים ושתים שנה – הוא "כנגד עשרים ושתים שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם" (פרש"י פרשתנו לו, לד ממגילה טז, סע"ב ואילך).

והנראה לבאר בזה, ע"פ מ"ש הפוסקים (נמוק"י שם¹⁶), שגם לדעת הרמב"ם שכל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג פי' שאסור ליהרג כדי שלא יעבור, הנה "אם הוא אדם גדול וחסיד ירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה כדי שיראו העם ולמדו כו" (ל' הכס"מ שם).

ויש לומר, דגדר החיוב דמס"נ במצב זה אינו בשביל קיום המצוה הפרטית שבשבילה מוסר נפשו, אלא לקדש שמו ית' לבטל פרצות הדור.

ועפ"ז י"ל (לדעת רש"י) שיוסף ראה בהנהגת אחיו שחסר אצלם בכיבוד אב, ולא רק מצד המאורעות שעברו [כמו הא דשמעון ולוי הרגו את כל אנשי שכם, שהי' שלא לרצון יעקב, כמו שאמר יעקב (וישלה לד, ל) "עכרתם אותי להבאישני

(15) להעיר מר"ן ונמוק"י שבפנים, רמב"ן שם ועוד (לענין אלישע בעל כנפים).

(16) הובא בכס"מ שם ה"ד (לדעת הרמב"ם); ב"י לטור שם. וראה גם ש"ך שם סק"ב בסופו.

דפירש הרמב"ן שדברי המלאך לא נאמרו במפורש ליוסף כי אם ה' ידוע לו שיש סכנה בדבר ה' אסור לסכן עצמו; אמנם, רש"י ס"ל דאף ששמע בפירוש מגבריאל שבקשו לו נכלי דתות להמיתו הלך וסיכן את עצמו לקיים שליחות אביו, כי אף שמצד הדין יעבור ואל יהרג, מ"מ, הווי רק רשות¹³. וכיון שאם נהרג ולא עבר צדקה תחשב לו הלך אף שיש סכנה בדבר¹⁴.

13 ואף שדין זה אם ירצה להחמיר על עצמו ולהיגר רשאי הוא "אם העכורים מכויין להעבירו על דת" (שו"ע יו"ד שם), "אבל אם אינו מכויין אלא להנאת עצמו אסור להחמיר ונקרא חובל בעצמו וצריך לעבור ואל יהרג" (ש"ך שם סק"ב מרבינו ירוחם סוף נתיב יח), והרי בנדו"ד אין כאן ענין להעביר על דת - הרי לדעת כמה ראשונים גם כשאין הכוונה להעביר רשאי להחמיר ע"ע (סמ"ק מצוה ג'). שו"ת הרדב"ז סי' אלף קסג. ועי' ביאור הגר"א שם סק"ג). ולהעיר מעירובין כא, ב ובתוס' שם (הובא בפתחי תשובה יו"ד שם). תו"ח שם. לחם שמים לברכות פ"א מ"ג. ועוד. וראה תשובת הצ"צ לענין מילה במקום סכנה (נדפסה ביגדיל תורה (קה"ת, ג. י' שנה ט' חוברת א' (סב) ס"א).

וראה פרישה שם סק"ג דכפרהסא רשאי להחמיר ליהרג ולא לעבור (הובא בש"ך שם. וע"ש בהמשך דברי הש"ך), והרי גם כאן ה' כפרהסא בעשרה (וראה ש"ך שם (סק"ד) דבפני עשרה אין ר"ל בפניהם ממש אלא גם כשעשרה יודעים מזה).

ויש להוסיף בזה ע"פ מה שנת"ל (סוף הערה 10) שבנדו"ד לא ה' מצב דיהרג ממש אלא חשש סכנה.

14 להעיר גם משל"ה פרשתנו (שג, א): יוסף שמע לאביו וקיים ציווי אביו אע"פ שסכנה גדולה ה' לו ואע"ג שארז"ל אם אביך אומר לך לחלל שבת לא תשמע אליו כי אתה ואביך חייבים בכבודי זהו בדבר השייך לבין אדם לבין המקום אבל הנוגע לעצמו מחיל אנפשי' לעשות רצון אביו.

א"א שדבריו צ"ע, דהרי אין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה שנאמר (יחזקאל יח, ד) והנפשות לי הנה (ראה רמב"ם הל' רוצח פ"א ה"ד. רדב"ז לרמב"ם הל' סנהדרין פ"ח ה"ו. שו"ע אדה"ז חלק

איברא, דעדיין יש לתמוה בזה:

לפרש"י בש"ס שהאחים לא נסעו משכם (דהא דותן אינו שם מקום), ורק שבמקום בואו אז לא מצאם, מובן הטעם דגם כשאמר לו גבריאל שהסיעו עצמן מן האחוה לבקש לך נכלי דתות המשיך בקיום ציווי אביו, "הלא אחיך רועים בשכם לך ואשלחך אליהם גו' לך נא ראה את שלום אחיך גו'" (לו, יג-יד).

אמנם, לפי מה דפרש"י עה"ת שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, ש"דוותן הוא שם מקום" וכבר נסעו אחיו משכם והלכו למקום אחר, לא ה' בחיפוש אחיו במקום אחר קיום שליחות וציווי אביו (כיון שיעקב אמר לו "הלא אחיך רועים בשכם").

והנה, בפשטות יש לומר דמה שהזכיר יעקב שכם רק מראה מקום הוא לו, והציווי ה' "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן" (וע"ד מה שפירש בזה באור החיים (לו, יד קרוב לסופו), אלא שהוא כתב דזה היתה רק סברת יוסף באמירת יעקב (משא"כ דעתו של יעקב עצמו)), ולכן קיום דברי יעקב הוא כשימצא אותם בכל מקום שהם.

ועפ"ז איכא תמיהה גדולה בזה, מה שלאחרי שיוסף שמע מגבריאל שהסיעו עצמם מן האחוה לבקש לו נכלי דתות שימיתוהו, הנה בזה שהלך לא זו בלבד שהעמיד עצמו בסכנה כדי לקיים שליחות אביו, אלא עוד זאת, העמיד בספק כל עצם קיום הציווי עצמו, דמובן ששליחות יעקב היתה לא על עצם ההליכה, "לך נא ראה

חור"מ הלכות נזקי גוף ונפש ס"ד).

בשעת ה"חלום" מדבק עבודת ה' ואהבת עולם הזה - בחדא מחתא

החלומות² באים מכוח המדמה שבאדם, ולדמיון האדם אין גבול ויכול הוא לחשוב עניינים הסותרים זה לזה לגמרי, ד"בשעת השינה נסתלק מוח השכל המבחין, ולא נשאר רק כח המדמה, וכח המדמה יכול להרכיב ב' דברים הפכיים כמו ספינה רצה באוויר", וכן "יוכל לראות בחלום אשר הוא נהרג או מת ואחר כך הוא חי ברגע אחד ממש ולא יקשה לו כלל מה שהם הפכיים . . או כמו שיחלום לו שהוא כאן ובאספמיא ברגע אחד"³.

וכמו כן זמן הגלות משול הוא לחלום, כמו שנאמר "היינו כחולמים", שהאדם מרכיב ומדבק דברים הפכיים בתכלית מבלי אשר ישים אל לבו שדברים אלו סותרים זה לזה, שהאדם בשעת התפילה "מעורר את האהבה עד שתחפץ . . לדבקה בו ית", ומיד לאחר התפילה פונה הוא להיפך הגמור "להיות טרוד כל היום במשא ומתן . . כל ישעם וחפצם למלאות די מחסורם . . ועושים מצרכי הגוף עיקר".

ואם היה האדם "ער" אזי היו עיניו פקוחות לראות אשר הנהגות אלו סותרות המה לגמרי, דבעת התפילה כל מעייניו להתדבק בהקב"ה, ומיד לאחר מכן משים לנגד עיניו צרכי הגוף ותאוותיו, אלא שבזמן הגלות מצויים ישראל במצב של "שינה" ו"חלום", ואשר לכן יכול האדם להיות הנהגותו בדברים הסותרים זה לזה "להרכיב ולחבר שני עניינים הפכיים יחד".

עבודת ה' היא אמתית - אף כשממשיך מיד בענייני עזה"ז

והנה, האדם אשר נמצא במעמד ומצב זה, שרגע אחד עוסק הוא בתורה ובתפילה ואהבת ה' בוערת בלבו, ומיד אחר כך במשך היום טרוד הוא למעלה ראש בעסקי משא ומתן וכל מהותו משוקעת בזה והרי הוא נתון באהבת עולם הזה, הנה ייפול לבבו בקרבו לאמור אשר עבודת ה' שלו היא דמיונות שווא, והראיה שאהבת השי"ת ואהבת העולם אינם סותרים אצלו זה לזה, ומכאן שאהבת ה' שבלבבו היא שקר ח"ו.

אך האמת הוא שזה שכן הוא הסדר בזמן הגלות שהוא בבחינת "שינה" כביכול, ו"היינו כחולמים" שדברים המנוגדים יחדיו ישכנו, אין בזה הוכחה שחי בדמיונות שקר, ואף שבאמת הדברים סותרים זה לזה לגמרי, מ"מ עבודת ה' שלו היא אמתית לגמרי ואהבת ה' שבלבו נכונה היא, ומאידך התעסקותו בענייני העולם בחשק גם היא אמתית.

2 ענין זה נתבאר בארוכה בתורה אור פרשתנו כח, ג ואילך, ולקמן הובאו כמה ציטוטים משם.

3 ספר המאמרים תקס"ה ע' קפד.

כי "חלום" זה דומן הגלות "שרשו למעלה ויסודתו בהררי קדש עליון", מעניין השינה למעלה כביכול, שהוא בחינה גבוהה מאוד, ש"הכל בהשוואה אחת ובהתכללות והתאחדות כל הענינים בלי שום פירוד והתחלקות", ובחינה זו גם דברים סותרים זה לזה מתאחדים ומתכללים יחדיו, ובחינה גבוהה זו נמשכת ומאירה בזמן הגלות.

וזהו הטעם לזה שבזמן הגלות יכול האדם להכיל ענינים סותרים בהשוואה אחת כאילו לא היו מנגדים זה לזה, שאין אלו דמיונות שווא, אלא ענין זה בא מפני הבחינה הגבוהה הלזו, שממנה נמשך גם על האדם למטה ענין הנדמה ל"חלום".⁴

מעלת ה"חלום" – אפשר "לחטוף" ענייני עבודה נעלים

והנה בענין ה"חלום" דומן הגלות ישנה גם מעלה מיוחדת, אשר האדם יכול לנצל את הענין החיוני שב"חלום" על מנת להתעלות ולהתקרב אל השי"ת ביותר.

דענין ה"חלום" הוא מצב שבו נופלים הגדרים והמחיצות וכוחות האדם אינם בסדר מסודר, ואשר לכן עניינים שבדרך כלל הם סותרים זה לזה, באים בחלום יחדיו ובלי פירוד.

והנה, בזמן אשר עבודת השי"ת נעשית בסדר הרגיל כמו בזמן הבית, הרי צריך האדם לעבוד עבודתו הרוחנית בסדר מסודר, ואל לו לנסות לטפס למדריגה גבוהה והשגות נעלות, בעת אשר עדיין לא התייצב בדרגה שמתחתיה באופן הראוי.

וזאת מעלה יתירה בזמן הגלות, אשר מכיוון שנמצאים במצב של "חלום" שבו העניינים אינם בסדר מסודר, הרי יכול האדם להתעסק בכל עניין בעבודת ה' שבא לידו, וכהוראת חז"ל⁵ "חטוף ואכול חטוף ואישתי" – לחטוף ולהתעלות עוד ועוד בכל עסקי עבודת ה' שאפשר לו.

ואפילו מי שעליהם נאמר ש"אי אפשר לרשעים להתחיל לעבוד ה', בלי שיעשו תשובה על העבר תחלה לשבר הקליפות שהם מסך מבדיל ומחיצה של ברזל המפסקת בינם לאביהם שבשמים"⁶, ובינתיים אל להם ללמוד תורה שמוסיפים חיות בטומאה רח"ל, הרי מכל מקום פוסק אדמו"ר הזקן ש"אין לו למנוע מלעסוק לעולם", כי "כשיחזור אח"כ בתשובה . . . אזי מוציא מהקליפה כל התורה והמצות, וחוזרים לקדושה בחזרתו".⁷

(4) ראה בעניין זה בתורה אור שם. ובספר המאמרים תקס"ה שם. ובמאמר ד"ה שיר המעלות גו' היינו כחולמים ה'תשכ"ז.

(5) עירובין נד, א. וראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' רסו.

(6) תניא פי"ז.

(7) הל' תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פי"ד, ה"ג.

רק על מנת¹⁰ לקיים רצון יעקב].

ב

תולה הפלוגתא בנדר הדין דיעבור ואל יהרג, ויקשה דלרש"י לא ה' כלל מצוה אצל יוסף

ועפ"ז יש לומר, שפלוגתת רש"י וה' רמב"ן תלוי' במה דנסבור גבי פלוגתת הראשונים בדין "יעבור ואל יהרג":

די"ל שלשיטת הרמב"ן כל מי שדינו שיעבור ואל יהרג אם נהרג ולא עבר ה"ז מתחייב בנפשו¹¹; ורש"י ס"ל שהרשות בידו לעבור כדי שלא יהרג אבל אם נהרג ולא עבר "צדקה תחשב לו".

ולכן בנדו"ד, כיון שמצות כיבוד או"א אינה מג' עבירות דיהרג ואל יעבור נ'יתירה מזה, דאפילו בשעת הגזירה שהדין הוא דיהרג ואל יעבור אפילו אשאר מצות, י"א ד"לא אמרו אלא לעבור על מצות ל"ת אבל לא דגזרו לבטל מ"ע" (ר"ן שבת פ' במה טומנין (מט, א) ונמוק"י ס"פ בן סור"ל¹²), פשיטא שלא ה' חיוב על יוסף לסכן עצמו; וזהו

בפרש"י.

(10) ידועה הפלוגתא והשקו"ט בנוגע לבי"נ אם רשאי להחמיר על עצמו ולמסור נפשו בדבר שאינו מחוייב בו – ראה פרשת דרכים דרך האתרים דרוש שני (טו, סע"ב ואילך). ויש לומר, שגם להדיעות שב"נ אסור למס"ג, ה"ז בסכנה ודאית שעומדים לנגדו להרגו, אבל בנדו"ד ה"ז רק חשש סכנה.

(11) ראה ב"י לטור שם (ש"ך שם סק"א) דדעת הרמב"ן בתורת האדם (ומביאו הר"ן פ' יה"כ) נראה שהיא כדעת הרמב"ם. וראה גם רמב"ן במלחמות סנהדרין שם.

(12) הובאו בכס"מ לרמב"ם שם סוף הלכה א'. וברמ"א שם ס"א.

אחר (ששמו דותן), ורק שמדיוק הלשון "נסעו מזה" ואריכות הלשון "כי שמעתי אומרים נלכה דותינה"⁶, מובן שאמר לו גם ע"ד אופן הליכתם שהוא "לבקש לך נכלי דתות שימיתוך כו".

ועפ"ז יעלה, דלפרש"י הלך יוסף לבקש את אחיו אע"פ שידע שהם מבקשים להמיתו⁷.

נ'יש להוסיף, דאף להרמב"ן כוונת הכתובים כאן היא להדגיש שנתאמץ יוסף בכיבוד אב וסבל הרבה בשביל זה, וכמו שפירש בהכתובים הנ"ל: "וישלחו מעמק חברון", "יזכיר הכתוב המקום שלחו משם לומר כי ה' מרחק רב ביניהם ולכן עשו עמו רעה כי רחוקים היו מאביהם ולהגיד כי יוסף לכבוד אביו נתאמץ ללכת אחריהם אל מקום רחוק ולא אמר איך אלך והם שונאים אותי"; "וימצאהו איש והנה תועה בשדה", "ויאריך הכתוב בזה להגיד כי סבות רבות באו אליו שהי' ראוי לחזור לו אבל הכל סבל לכבוד אביו".

אבל לפרש"י רבותא גדולה יותר איכא כאן מה שהכתוב בא להשמיענו, דלא זו בלבד שיוסף "סבל לכבוד אביו" (כדברי הרמב"ן)⁸, אלא שהלך למקום סכנה⁹ ממש

(6) ראה רא"ם, גו"א, דברי דוד. ועוד.

(7) ולפ"ז מובן שזה מגדיל צדקת יוסף וגודל שכרו, וע"ד מ"ש באוה"ח (לו, יז בסופו), אלא שלרש"י השכר הוא גדול יותר, כי לפי האוה"ח "הכריע (יוסף) הפי' שאין כוונתו לומר אליו שנסעו מן האחוה אלא כי עודם אחיו ורעיו כו", ע"ש. משא"כ לפרש"י שהלך אף שידע שיש סכנה בדבר.

(8) ראה גם פרש"י לו, יג.

(9) לפי הדברי דוד כאן, השיב יוסף מדוע אינו חושש שיזיקו לו. אבל לכאורה אין לזה אפילו רמז

איש – זה גבריאל¹¹] "נסעו מזה – הסיעו עצמן מן האחוה"; "נלכה דותינה – לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם. ולפי פשוטו שם מקום הוא ואין מקרא יוצא מידי פשוטו".

הרמב"ן העתיק לשון רש"י וכתב "ואין הכוונה לרבתינו שיפרש לו האיש נסעו מזה מן האחוה והלכו לעורר עליך דינין ותרעומות שאם כן הי' נמנע ללכת ולא הי' מסכן בעצמו. אבל הכוונה להם כי האיש גבריאל אשר הגיד לו הגיד אמת ואמר לשון משמש לשני פנים ושניהם אמת והוא לא הבין הנסתר בו והלך אחר הנגלה ממנו".

אמנם, מפרש"י משמע, דלפי הדרש "הסיעו עצמן כו' לבקש לך נכלי דתות כו'", זוהי לשונו של גבריאל אל יוסף. וכן מפורש בפרש"י בש"ס (סוטה יג, ב ד"ה משכם גנבוהו¹²), "משכם גנבוהו כדכתיב (לז, יד) וישלחו מעמק חברון ויבא שכמה ושם היו רועין ודוּתן אינה מקום והאי דכתיב (לז, טז) ויאמר האיש נסעו מזה כו' כך אמר לו אתה אומר את אחי אנכי מבקש, סעו מן האחוה הזאת ואין מחזיקין עצמן כאחים לך כי שמעתי אומרים נלכה ונבקש דתות ודינין היאך להמיתו אם יבוא אצלנו".

ב

יבאר דאף לפרש"י בפרשתנו, ס"ל דיוסף מסר עצמו למיתה

וגם לפי דיוק לשון רש"י בפירושו

(3) וראה פרש"י סנהדרין קב, א ד"ה בשכם שכ' ודוּתן שכתוב בקרא היינו כפר הסמוך לשכם ונקראת ע"ש שכס, אי נמי כמדרשו שהיו דנים עליו להרגו".

עה"ת כאן, שמסיים "ולפי פשוטו שם מקום הוא) ואין מקרא יוצא מידי פשוטו" – שמזה משמע, דבפירוש הכתוב ע"ד הפשט (ולא ע"פ הדרש), לא בא הענין ד"הסיעו עצמן מן האחוה . . לבקש לך נכלי דתות כו'" לשלול הא ד"דוּתן" הוא שם מקום, אלא דב' פירושים איכא בכתוב זה.

מ"מ נ"ל, שלכאורה אין כוונת רש"י בזה כדברי הרמב"ן [שהמלאך אמר רק "נסעו מזה . . נלכה דותינה" אלא שב-תיבות אלו רמז ש"הסיעו עצמן כו' לבקש לך נכלי דתות כו'" ויוסף "לא הבין הנסתר כו'", כמ"ש במפרשים (אמרי שפר, הובא בדבק טוב בהגהה. הואיל משה, בבאר היטב. באר בשדה. ועוד) כביאור כוונת רש"י], דהא מסתימת לשון רש"י "נסעו מזה – הסיעו כו'; נלכה דותינה – לבקש לך כו'" (ולא כתב "רמז לו שהסיעו כו' לבקש לך כו'" וכיו"ב) משמע⁴, דדברים אלו הוו בכלל מה שנאמר ליוסף⁵; והא דמוסיף "ולפי פשוטו שם מקום הוא ואין מקרא יוצא מידי פשוטו", כוונתו בזה, שאף שכוונת המלאך היתה "לבקש לך נכלי דתות", מ"מ הלכו אחי יוסף למקום

(4) וכן לפי המפרשים הנ"ל – הו"ל (ראה גם דברי דוד להט"ז) לרש"י להקדים "לפי פשוטו שם מקום הוא" ואח"כ להביא הדרש, שבתוכות אלו נרמז גם הענין ד"הסיעו עצמן כו' לבקש לך נכלי דתות כו'", ולסיים "ואין מקרא יוצא מידי פשוטו".

(5) ונוסף לזה, אם כדברי הרמב"ן שיוסף לא הבין הנסתר בו רק הנגלה (ועכצ"ל לדעתו שכן היתה כוונת השם שלא יבין הנסתר בכדי שתתקיים עצת ה' – ראה רמב"ן בפסוק טו), א"כ מהי התועלת בדבריו הנסתרים. ואם יש כוונה, הו"ל לרש"י לפרשה. ולהעיר מנזר הקודש (הארון) לב"ר (פפ"ד, יגיד) – מה שתי' לפי היפה תואר בדברי המדרש.

ויתר על כן, שצריך האדם לחפש ו"לחטוף" ענייני עבודת ה' ששייכים לחלק פנימיות התורה, דיש לבאר מאמר רז"ל האמור: "חטוף ואכוף" – חלק הנגלה שבתורה שנמשל בסה"ק ללחם⁸, "חטוף ואישתי" – פנימיות התורה שמשולה למים⁹.

כי אף שבדורות הקודמים אסרו ללמוד פנימיות התורה והתירו רק לאחר כמה וכמה הכנות וכו', הרי כבר פסק האריז"ל¹⁰ ש"דוקא בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה", ולאחר מכן נתגלתה ונתפרסמה תורת החסידות על ידי הבעש"ט ותלמידיו הק', וביניהם אדמו"ר הזקן וממשיכי דרכם¹¹, ואף אם חושב שאינו ראוי ללמוד סודות התורה ופנימיותה מחמת מצבו הרוחני הירוד, הרי נמצאים אנו ב"חלום" שבו אין סדר מסודר ויכולים "לחטוף" ולהתעסק בכל ענייני עבודת השי"ת.

הדרך "להתעורר" מן ה"חלום"

ומעתה נמצא מבואר היטב מה שהגלות באה והתחילה מענייני חלומות האמורים, כי בזמן הגלות מצב העבודה הוא בדוגמת חלום שעניינים הסותרים באים יחדיו, וכמו כן בזמן הגלות אהבת ה' ואהבת עוה"ז אינם נראים כסותרים זה לזה.

אך חסרון זה שוכרו בצדו, דכשם שעל ידי גלות מצרים שהיא ירידה עמוקה, באו אחר כך ל"רכוש גדול" בגשמיות וברוחניות, הנה כמו כן צריך לנצל את ענין ה"חלום" שבגלות שהוא חסרון גדול – להשתמש בו לחטוף עוד ועוד ענייני עבודת ה' אף שמצד מדריגתו אינו שייך אליהם לכאורה.

וברך זו ד"חטוף ואכול חטוף ואישתי", שמוסיפים באור תורה ומצוותיה, מסירים את שינת הגלות, וממשיכים את האור האמיתי של הגאולה, ה' יהי' לך לאור עולם¹², וכפי שרואים שכאשר מאיר אור אזי מתעוררים מהשינה, ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹³ בעגלא דידין.

(8) לקוטי תורה בהר מ, ב. בחוקותי מח, ב.

(9) ראה לקוטי שיחות ח"ב ע' 432. תורת מנחם ח"ג ע' 30. וראה גם אגרות קודש ח"ד ע' שנ.

(10) הובא בתניא חלק אגרת הקודש סכ"ו.

(11) ראה ה' תלמוד תורה לרבנו הזקן פ"א ה"ד. פ"ב ה"י.

(12) ישע"י ס, כ.

(13) מיכה ז, טו.

לא להסיח דעת
מעבודת הבורא

והבור ריק אין בו מים

(יו, יב)

מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו
(שבת כב, רע"א)

אמרו חז"ל (בבא קמא יז, א. ושי"ג) "אין מים
אלא תורה". ועפ"ז יש לומר ע"ד הרמז:

כאשר האדם "אין בו מים", שמוחו אינו
עסוק בדברי תורה ובעבודת השי"ת, הנה
אומרת עליו התורה "נחשים ועקרבים יש בו",
שהוא מלא קליפות וסט"א ח"ו.

דגם בעת עסקו בדברי הרשות אסור להסיח
דעתו ח"ו מעבודת הבורא, כי מיד ש"אין בו
מים" ה"ה בבחי' "נחשים ועקרבים יש בו"
ר"ל.

וכמאמר הבעש"ט (צוואת הריב"ש סע"ו)
עה"פ "וסרתם ועבדתם": "כאשר האדם
מפריד את עצמו מהשי"ת, מיד הוא עובד
עבודה זרה, ולא יש דבר ממוצע".

(ע"פ לקוטי שיהות חכ"ה עמ' 86 ואילך)

עלי' וירידה בעבודת ה'

הנה חמיך עול"ה תמנחה

(יו, יב)

בשמשון הוא אומר וירד שמשון גו' תמנחה, בשפוע
ההר היתה יושבת, עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן
(לח, יג. רש"י)

יש לבאר זה בדרך הדרוש:

כאשר אדם מטפס ועולה בהר א"א לו לנוח
ולעמוד במקומו אפי' לרגע אחד, כי מכיון
שההר הוא בשיפוע הרי באם יפסיק עלול הוא
ליפול ולהסתכן ח"ו.

וכמו"כ הוא בעבודת האדם לקונו - "מי
יעלה בהר ה'", שא"א לאדם להסתפק במצבו
ולנוח לרגע מעליתו בקודש, כי בכל זמן ועת
ה"ה נמצא "בשיפוע ההר" - במצב של סכנות
רוחניות, ובאם ינוח לרגע, עלול הוא ליכשל
ולבוא לידי "ירידה" ח"ו.

וזה רמז הכתוב בזה שאצל "תמנה",
ד"בשפוע ההר היתה יושבת", לא כתוב לשון
ישיבה ועמידה, כ"א לשונות של עלי' וירידה,
כי "בשפוע ההר" גם עמידה במקומו ירידה
היא. ובכל מצב שבו נמצא האדם ה"ה או
בירידה או בעלי'.

(ע"פ לקוטי שיהות ח"י עמ' 122 ואילך)

הידושי סוגיות

פלוגתת הראשונים בדין דיעבור ואל יהרג

יביא מה שנחלקו הרמב"ם והתוס' בדין דיהרג ועל יעבור, אי מותר לאדם למסור
עצמו למיתה בשאר עבירות, ויתלה זה בהא דאיפליגו רש"י והרמב"ן במעשה
דיוסף; יבאר דלרש"י הוא תימה מה שיוסף סיכן קיום המצוה עצמו, אלא שהוא
מגדר קידוש שמים בשעת השמד; יוכיח ראף בחנוכה הוא מגדר זה, דמסרו עצמם
לא רק לשם המצוה עצמה

יביא מה שנחלקו הראשונים אי הוא
רשות או איסור, ויקדים ממה דאיפליגו
בפרשתנו

הלכה רווחת היא (סנהדרין עד, א. רמב"ם
הל' יסודי התורה רפ"ה. טושו"ע יו"ד ר"ס קנז),
דבכל עבירות שבתורה אם אומרים לו
לאדם שיעבור עליהם או יהרג, אם הוא
בצנעה יעבור עליו ואל יהרג, לבד מע"ז
וגילוי עריות ושפיכת דמים דאף בצנעה
מחוייב למסור עצמו למיתה. אמנם, ברוצה
להחמיר על עצמו וליהרג - איפליגו קמאי
בדבר: לדעת הרמב"ם (שם ה"ד) "כל מי
שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר

הרי זה מתחייב בנפשו", אבל י"א (דעת
התוס' ע"ז כז, ב ד"ה יכול') דהא דאמרו יעבור
ואל יהרג היינו שה"רשות בידו לעבור כדי
שלא יהרג, אך "שלמים וכן רבים סוכרים
דאם נהרג ולא עבר צדקה תחשב לו" (ל'
הכס"מ לרמב"ם הל' יסוה"ת שם?).

ויש לבאר המקור לפלוגתת הפוסקים
בזה, ממה דמצינו כמה אופנים בפירוש
הכתובים בפרשתנו:

"ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אומרים
נלכה דתינה גו'" (פרשתנו לו, יז), ופרש"י
]בהמשך לפירושו הקודם (לו, טו) "וימצאהו

(1) וראה הגה"ה ממהרי"ח ברא"ש רפ"א דכתובות.
ועוד.

(2) וראה בארוכה טושו"ע שם. ובנ"כ.